

"פרשת 'שלח לך

"אלה שמות האנשים אשר שלח משה לתור את הארץ ויקרא משה להושע בן נון יהושע" (יג טז) רש"י: התפלל עליו י-ה יושיעך מעצת המרגלים.

למה משה רבנו התפלל דווקא על יהושע?

1) אומר רבי יוסף בהגרי"א חבר: כיון שיהושע היה משבט אפרים זרעו של יוסף שנכשל בחטא "ויבא יוסף את דיבתם רעה אל אביהם" (בראשית לז ב)

קשה לי על תירוצו א"כ למה לא התפלל גם על גדי בן סוסי שהיה משבט מנשה זרעו של יוסף? ובס"ד מצאתי לתרץ על פי בעל הקרן אורה {הגאון רבי יצחק מקארלין} – שהביא בשם האר"י שפירש על הפסוק "כולם אנשים ראשי בני"י המה" (יג ג) שנשמות השבטים הלכו עם האנשים להיות להם לעזר בשליחות זו ומה שכתוב "למטה יוסף למטה מנשה גדי בן סוסי" (יג יא) כי יוסף נתלווה למנשה כיון שהיה הבכור, ויהושע נשאר ללא עזרה ולכן שפיר דווקא התפלל עליו, ואיך כלב ניצל אם לא התפללו עליו? בפשטות כיון שהלך להתפלל על קברי אבות בחברון, ועל פי סוד כיון שהוא לא עזב את העזרה שנאמר "ועבדי כלב עקב היתה רוח אחרת עימו"

עוד למה דווקא יהושע וכלב זכו? כיון שמהם עתידים לצאת משיח בן יוסף ומשיח בן דוד אז היה עזר אלוקי שלא יוציאו דיבה על הארץ {כמוצא שלל רב}

2) באמת משה רבנו לא חשב שצריך להתפלל על אף אחד מהם כיון שבאותה שעה היו כולם צדיקים אבל יהושע בעבר שהתנבאו אלדד ומידד "שמשה מת ויהושע מכניס" ויהושע אמר למשה רבנו "כלאם" וממילא חשש משה רבנו שיהושע ינסה למנוע מיתתו בכך שלא יכנסו לארץ לכן דווקא התפלל עליו. {פנינים משלוחן גבוה בשם רבי יעקב יוסף מגיד דוילנא – קהילות יצחק}

3) שלא יאמרו תלמיד כזה יצא מרב כזה שכנראה לא לימד אותו כמו שצריך כמו שכתוב בברכות יז. שהרב צריך לדאוג שלא יצא ממנו תלמידים לא טובים ולכן דווקא התפלל עליו. {גור אריה בשי למורא} 4) משה רבנו לא רצה להתפלל על ביטול בחירה אלא רק שלא יהרגו את יהושע, ועל כלב לא התפלל כי ידע שכלב יכול להתמודד בכך שיראה למרגלים שהוא לצידם אבל באמת לא הסכים איתם כלל וכלל {תורי זהב ע"פ הזוהר הופיע בעלון גנזי המלך}

דברי תורה לפרשת שלח

הרב קליין שליט"א

סעודה א' – ליל שב"ק

א. כתוב בפסוק: "וראיתם את הארץ מה היא" הנה שלש פעמים נאמר בתורה "וראיתם", כאן. ובסוף הפרשה לענין ציצית "וראיתם אותו וזכרתם את כל מצוות ה'". ובפרשת שמות שפרעה אמר למילדות "וראיתם על האבניים" אם זה בת תחיון ואם בן תמיתון. והנה כתוב במשנה באבות "עקביא בן מהללאל אומר: הסתכל בשלושה דברים ואין אתה בא לידי עבירה, דע מאין באת ולאן אתה הולך ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון". ולפי זה יש לומר שזהו השלוש פעמים שנאמר בתורה "וראיתם", 1. "וראיתם על האבניים" הרי אובניים זה הלידה וזהו דע מאין באת שאתה ילוד אשה,

ואחר כך 2. "וראיתם את הארץ מהי" זהו דע לאן אתה הולך למקום עפר רימה ותולעה שזהו הארץ. ואחר כך 3. "וראיתם אותו וזכרתם את כל מצוות ה'" זה מרמז על הדין וחשבון לפני ה', שצריכים לקיים את כל מצוות ה' שעתידין ליתן על זה דין וחשבון. ובמאמר המוסגר, אומר הגר"א: שעל כל עבירה יש "דין וחשבון" דין הוא על עצם העבירה, וחשבון הוא שמחשבים אותו גם על הזמן שעבר את העבירה שבמקום זה יכל לעשות מצוה כגון, לימוד תורה וביטלה אם כן זהו תביעה של ביטול תורה.

סעודה ב' – יום שב"ק

ב. בתרגום יהונתן בן עוזיאל כתוב, שמש רבנו ראה את ענותנותו של יהושע, לכן הוא הוסיף לו את האות י'. ונשאלת השאלה, אם יהושע עניו, אז למה צריך להוסיף לו אות? הרי הוא לא יעשה בעיות? אלא שמש רבנו ראה מהפרשה הקודמת כשאלדד ומידד התנבאו במחנה ואמרו: "משה מת ויהושע מכניס את העם לארץ" מיהר יהושע אל משה ואמר לו: "אדוני משה כלאם! איזה דברים הם אומרים? שאתה מת ואני מכניס" ראה משה שהוא עניו וחשש שמרוב ענוה הוא לא ירצה לקבל את ההנהגה ולכן יוציא לעז על הארץ, כדי שישארו במדבר ומשה רבנו ימשיך להנהיג.

ג. כתוב בפסוק: "שלח לך אנשים" ופרש"י, למה נסמכה פרשת מרגלים לפרשת מרים? לפי שלקחה על עסקי דיבה שדברה באחיה ורשעים הללו ראו ולא לקחו מוסר. ונשאלת השאלה, הלא מרים דיברה במשה רבנו ואילו המרגלים דיברו על ארץ ישראל – עצים ואבנים, ואיך רצית שילמדו מוסר ממרים, הלא אפשר לומר שדוקא מרים נענשה כי דיברה במשה רבנו אבל אולי על עצים ואבנים מותר לדבר וא"כ איך יקחו מוסר ממרים? אלא שהתורה מעידה על משה רבנו שעניו מכל האדם אשר על פני האדמה וכשהיו מעליבים אותו, לא היה מרגיש בזה כלל וכמו שעצים ואבנים לא מרגישים בבושתם, ואם כן מובן שמאדם כזה היו צריכים לקחת מוסר שלא לדבר על עצים ואבנים.

סעודה שלישית

ד. כתוב בפסוק: "למטה יוסף למטה מנשה גדי בן סוסי". ואמר הסטייפלר בשם מגיד מישרים ז"ל שביאר, "למטה יוסף" הורידו את האדם לעולם הזה למטה כדי שיוסיף תורה ומצוות, "למטה מנשה" הגיע לעוה"ז ועזב – נשיה – את התורה והמצוות. ואז אומרים לו: "גדי" תגיד, "בן סוסי" אתה לא סוס?!

ה. כתוב בפסוק: "פוקד עון אבות על בנים", לכאורה קשה, למה בנים יסבלו על חטאי אבותם? ויש לתרץ על פי משל, היה זאב רעב שרצה לטרוף את השועל, אמר לו השועל: מה יתן לך בשרי הכחוש, הנה יש שם אדם שמן שמוך איתו. השיב הזאב: הלא אסור לאכול בשר אדם וסופי להענש. אמר השועל: אל לך לחשוש מזה, העונש לא יבוא עליך כי אם על בניך. נתפתה הזאב והלך לכיוון האדם ובדרך נפל בבור עמוק וצעק לשועל, שקרן אתה רואה שנענשתי על שרציתי לטרוף אדם. ענה לו השועל: אתה נענש כעת על חטאי אבותיך. וצעק הזאב, מה אני אשם על כך. ענה לו השועל: איך הסכמת לטרוף בן אדם כאשר ידעת שבניך יענשו על כך וכמו שאמרתי לך, לכן תענש גם אתה כעת על חטאי אבותיך. וזהו הנמשל – הבנים נענשים על חטאי אבות כאשר גם הם חוטאים ולא איכפת להם שבניהם ייענשו על כך.

"שלח לך אנשים ויתורו את ארץ כנען" (יג, יב)

"למה נסמכה פרשת מרגלים לפרשת מרים, לפי שלקחה על עסקי דיבה שדברה באחיה ורשעים הללו ראו ולא לקחו מוסר" (רש"י)

מטרת העונשים בעולם הזה היא ללמד את האדם מוסר. כדי לאפשר לו להבין מתוך העונש מה חטאו ומה דורשים ממנו לתקן, לכן ניתנים העונשים בדרך של "מידה כנגד מידה".

אמנם, קל יותר לאדם ללמוד ממה שקורה לאחרים, מאשר מן העונשים הפוקדים אותו עצמו. ולכן עלינו ללמוד מכל דבר שאנו רואים בעולם לקח לעצמינו, בבחינת מה שמפרשים: **"כל הנגעים אדם רואה חוץ – מנגעי עצמו"**, כלומר: כל הנגעים (התנהגות לא ראויה, מעשה לא הגון, וכן עונשים המגיעים לאחרים, אפילו לגויים) שאדם רואה בחוץ – הם מנגעי עצמו, הם רומזים לו שבדבר הזה הוא נגוע ועליו לתקן את עצמו.

"ארץ אוכלת יושביה היא" (יג, לב)

"דרש רבא: אמר הקב"ה אני חשבתיה לטובה והם חשבו לרעה. אני חשבתיה לטובה, שכל מקום שהגיעו מת החשוב שלהם כדי שיהיו טרודים ולא יתעניינו במרגלים. והם חשבו לרעה שאמרו ארץ אוכלת יושביה..."

מסקנת המרגלים בדבר "ארץ אוכלת יושביה" היתה בלתי הגיונית: אילו באמת היו רגילים יושבי הארץ בהספדים ובקבורות – הרי לא היו יוצאים כולם לרחובות לכל לוויה ולא היו מתעסקים בלוויות כל הזמן, אלא כל אחד היה מתעסק במתו שלו, והיו יכולים להבחין בזרים שהגיעו לַרְגֵל. וכאן היו טרודים יושבי הארץ בצורה יוצאת דופן, כי מתו עליהם פתאום הרבה מהם, ומרוב טרדתם לא הבחינו במרגלים.

ומדוע פירשו המרגלים לרעה את מעשי ה'?

כי "בדרך שאדם רוצה לילך – מוליכין אותו", ואם היו רוצים – היו מבינים שהמתים הרבים שמתו בימי שהותם בארץ מתו מתוך החסד שעשה ה' עמם, כדי שהכנענים לא ירגישו בהם. אך מכיוון שהיו המרגלים בעצה רעה, הפכו את החסד הזה לראיה שלא כדאי להכנס לארץ.

(לקח טוב)

שלח לך אנשים" [יג, א]

מדוע נאמר "לך", הרי משה לא נכנס לא"י?

אלא שדרשו חז"ל על הפסוק "לך לך" שנאמר אצל אברהם אבינו להנאתך ולטובתך".

ולפי"ז י"ל מכיון שנגזר על משה רבינו שלא יכנס לארץ ישראל, ואם כן בגלל חטא המרגלים אשר הוציאו את ד"בת הארץ ועיכבו את כניסת ישראל לארץ ארבעים שנה צמחה טובה למשה שניתן לו לחיות עוד ארבעים שנה.

(תפארת יהונתן)

"ויקרא משה להושע בן נון יהושע" [יג, טז]

התפלל עליו: י-ה יושיעך מעצת מרגלים (רש"י)

בעיר אחת הרחיבו פעם את בית הכנסת וכתוצאה מכך יצא שמקומותיהם של בעלי הבתים, אשר חזקה היתה בידיהם לישוב ליד קיר המזרח, נעתקו קימעה אחורנית. תבעו בעלי הבתים את הפרנסים לדין תורה ודרשו להחזיר את מקומותיהם ליד קיר המזרח. אולם הפרנסים טענו כנגדם כי איש לא נטל מהם את המקומות אשר נשארו באותו מקום.

לאחר ששמע הרב את טענות שני הצדדים, פסק כי הצדק הוא עם הפרנסים.

וביאר את פסקו מפרשתינו, מאחר שפייסו את ה"יוד" של "שרי" והוספו על "הושע", הרי דין הוא שתבוא ה"הא" של "הושע" ותטען: קודם הייתי האות הראשונה ב"הושע", ואילו עתה הנני האות השניה ב"הושע"? - אלא עלינו להסיק איפוא כי לא היתה כאן העתקת מקום, כי אם רק הוספת אות, וממילא אין כאן משום שלילת החזקה.

(שמועות טובות)

מה ראה משה להתפלל על יהושע יותר מן האחרים?

לפי שהיו בני ישראל מתייראים בעיקר מפני עמלק, שכבר נלחם בהם, ואכן המסו המרגלים את לב העם באמרם: "עמלק יושב בארץ הנגב" [יג, כט] – ואם יהושע, אשר בעצמו ניהל את המלחמה נגד עמלק כמו"ש "ויחלש יהושע את עמלק ואת עמו לפי חרב" [שמות יז, יג] יתבהל גם הוא מפני עמלק, הרי ודאי יהיו מאבדים כל תקווה לבוא אל הארץ, לפיכך התפלל עליו משה במיוחד...

(משך חכמה)

"הטובה היא אם רעה" [יב, יט]

הארץ טובה היא, אפילו אם תראו כי רעה היא...

קדושת ארץ ישראל מצויה וקיימת תמיד, אלא שהיא מכוסה ונסתרת, מתחת ה"רע" השטחי שלה מסתתר ה"טוב", וכאשר נכנסים אליה אזי נחשפת הקדושה הנסתרת.

(ספר הזכות)

"וזהו בעינינו כחגבים וכן היינו בעיניהם" [יג, לנ]

"שמענו אומרים זה לזה: נמלים יש בכרמים כאנשים" (רש"י)

הלא בפסוק נאמר "חגבים", ומדוע אמר רש"י "נמלים"?

תירוץ נאמר במשלי "לך אל נמלה עצל, ראה דרכיה וחכם" [ו, ו] כלומר: מן הנמלה אפשר ללמוד כיצד יקבל אדם על עצמו עול מלכות שמים, וכיון שהמרגלים פרקו מעליהם את עול מלכות-שמים הזכירו להם את הנמלה.

▲ ▲ ▲

הנמלה נוהגת זהירות יתירה גם בעיני גזל, כפי שאמרו חכמינו: "אלמלא ניתנה תורה היינו למדים גזל מנמלה".

כידוע הרי טוענות אומות העולם כנגד ישראל, שהם נטלו את ארץ ישראל מידי הכנענים בגזילה, ולפיכך נרמז להם כי האנשים אשר בכרמים רחוקים מן הגזל כדוגמת הנמלה, שכן באמת שייכת ארץ ישראל לבני ישראל...

(קדושת לוי)

אם רוחו של אדם נמוכה והוא אפס בעיני עצמו, הריהו מקבל צורה כזו גם בעיני יריבו והלה אכן רומסהו ברגליו, אם "וזהו בעינינו כחגבים" הרי ממילא "וכן היינו בעיניהם"...

(מפי השמועה)

"סר צלם מעליהם" [יד, ט]

הגמ' בסוטה [לח] אומרת "סר צלם — מגנם וחזקם, כשרים שבהם מתו, איוב שהיה מגין עליהם".

מתוך מאמר זה אנו למדים שאיוב היה צדיק, וכן מצינו מאמר נוסף "גדול הנאמר באיוב יותר ממה שנאמר באברהם" [ב"ב טו].

וקשה שמצינו בגמ' [שם טז] "אמר רבא בקש איוב להפוך קערה על פיה שבקש לכפור בכל", וא"כ לא היה כשר וצדיק?

ואמר על כך הגאון מוילנה כי המליצה "להפוך קערה על פיה" מקורה בסיפור עממי ידוע, שהיה נפוץ בקרב העם בזמנים קדומים (מובא בספר בן המלך והנזיר" שער כד) היה היה מלך כעסן וקפדן, אשר לא ידע לסלוח ולחון. אם נכשל אדם בחטא הקל ביותר, אחת דתו היתה להמית ופסק הדין היה תמיד מוצא לפועל בד"קנות. ויהי היום, ומשרתו של המלך לא נזהר כהלכה בשעה שהגיש לפניו את סעודתו ושפך קימעה מן המרק אשר בקערה על השולחן. נתרעם המלך מאד, עד שהאדימו פניו. ראה המשרת כי כבר כלתה אליו הרעה וכי כבר נחתם גזר דינו למות, נטל את הקערה והפכה במתכוון על פניה, כך שכל המרק נשפר והציף את השולחן המלכותי.

מובן כי המלך ציווה לערוף את ראשו לאלתר. לפני שהניף עליו התלין את גרזנו, פנה אליו המלך ושאלו: אמור נא לי, מה ראית לעשות את המעשה אשר עשית? הלא בתור שוגג היה מצבך עשר להיות הרבה יותר נוח מאשר בתור מזיד?

השיב המשרת ואמר: אדוני המלך! יודע הייתי כי בנוגע לפסק דין המות שלי אחת היא לי, ועלי לשלם בחיי בעד חוסר הזהירות הפעוט הזה, על כן בקשתי לפחות למנוע ממך את חילול הכבוד, שכן יאמרו הבריות כי בגלל חטא פעוט ואווילי כזה ערף המלך את ראש משרתו הנאמן, ומשום כך הפכתי במתכווין את כל הקערה על פיה למען יראו הכל וידעו כי משפט צדק עשית בי.

תשובה זו מצאה מאד חן בעיני המלך ומיד שחרר את משרתו מכל עונש.

ובכן, מליצה זו של "בקש איוב להפוך את הקערה על פיה" צוטטה מן הסיפור הזה, ונתכוונו חכמינו לומר בזה, כי גם איוב, אשר נודע שמו כצדיק גדול, בראותו את היסורים הנוראים שבאו עליו מן השמים, היה חושש מפני חילול כבוד שמים בעיני ההמון, שאינו יורד לעומקם של דברים ואינו מבין את דרכיה הנפלאות של ההשגחה העליונה, ועל כן התחיל להטיח דברים קשים כנגד הנהגתו של השם יתברך, למען יצא לו שם של חוטא וממילא יראו הכל וידעו כי השם יתברך צדק ומשפטו צדק.

כיוצא בזה דרשו חכמינו [סנהדרין קז] על דוד המלך, שביקש לחטוא במתכוין, למען יצדק השם יתברך במשפטו — "לך לבדך חטאתי והרע בעיניך עשיתי, למען תצדק בדברך תזכה בשפטך" [תהילים נא, ז].

"ואולם חי אני וימלא כבוד ה' את כל הארץ" [יד, כא]

מלך בשר ודם ברצותו לנקום נקמה עליו לעשות זאת לאלתר, שכן חושש הוא פן ימות בטרם יגשים את תכנית נקמתו, ושנית עלול שונאו להימלט למקום אשר לא יוכל עוד להשיגו.

השם יתברך אומר איפוא: רק אני יכול להרשות לעצמי לדחות את העונש, כי "ואולם חי אני" — חי העולמים הנני ותמיד אוכל לבצע את עונשי, וכן "וימלא כבוד ה' את כל הארץ" — ואין מקום פנוי ממני להיסתר בו מפני.

(אברבנאל)

"הננו ועלינו אל המקום אשר אמר ה' כי חטאנו" [יד, מ]

אם בני ישראל הצהירו: "חטאנו" הרי חזרו בתשובה ולמה איפוא נענשו?

לפי שבעצמם לא הודו כי חטאו, אלא אמרו: "אמר ה' כי חטאנו" — בעיני השם יתברך הרי זה נחשב לחטא ולכן הננו ועלינו מיד.

מובן שאין זו תשובה העשויה להתקבל, לפי שלא היתה חרטה כלל, ועל זה נאמר "הנני נשפט אותך על אמריך לא חטאתי" [ירמיהו ב, לה].

(אור צדיקים בשם הבעש"ט ז"ל)

"ראשית ערסתיכם חלה תרימו תרומה" [טו, כ]

בזמן שתינוקותיכם עודם מוטלים בעריסות, תרימו אותם כבר מעתה להשם יתברך על ידי המצוות המרומזות במלה "חלה": חי ימי מילה, לי ימי פדיון הבן, ה' שנים למקרא...

(אורח לחיים)

לבל יאמר אדם: בימי נעורי אראה קצת חיים — "שמח בחור בילדותך" — ולעת זקנתי אהפוך לירא־שמים — אמרה תורה: "ראשית עריסותיכם תרימו תרומה לה'" — עוד בראשית חייכם, בימי נעוריכם חובה עליכם לקדש את חייכם ולהרימם אל דרכי הבורא.

(עבודת ישראל)